

ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain¹

Riikkaidgaskasaš bargoorganisasuvnna válđočoahkkin,

man Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahat lei gohččon čoahkkái Genevii 76. čoahkkimasas geassemánu 7. beaivvi 1989, ja

mii váldá vuhtii riikkaidgaskasaš norpmaid jagi 1957 ILO konvenšuvnnas nr. 107 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid suodjaleami ja siskkildeami hárrái, mat belohakkii dahje ollásit ellet iežaset čearddalašvuodas iešheanaláš stáhtain.

mii atná mielas Máilmmiviidosáš olmmošvuoigatvuodaid julggáštusa, Riikkaidgaskasaš ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid konvenšuvdna, Riikkaidgaskasaš siviila-ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna ja mánggaid riikkaidgaskasaš soahpamušaid vealaheami vuostá, ja

mii lea bohtán dan oaivilii, ahte ovdáneapmi riikkaidgaskasaš láhkaortnegis jagi 1957 maŋnil ja maiddái eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid diliin miehtá máilmmi lea dahkan dárbbášlažžan dohkkehit ođđa riikkaidgaskasaš norpmaid dán áššis dainna mihttomeriin ahte heaittihit ovddit norpmaid assimilerenvuoigatvuodaid, ja

mii *dohkkeha* dáid álbmogiid sávaldaga stivret iežaset ásahusaid, eallinvugiid ja ekonomalaš ovdáneami, doalahit ja ovddidit iežaset identitehta, giela ja oskkoldaga daid riikkaid olis main sii ássat, ja

mii váldá vuhtii ahte ahte mángga guovllus máilmmis dát álbmogat eai beasa návddašit vuđolaš olmmošvuoigatvuodaid seamma dásis go eará álbmogat dain riikkain main sii ássat, ja ahte sin riektvuogádat, árvvut, vierut ja oainnut leat dájvja dulbmojuvvon, ja

mii *fuomášuhtá* dan stuorra mearkkašumi, mii eamiálbmogiin ja čearddalaš álbmogiin lea olmmošsoga kultuvrra girijáivuoda ja sosiála ja ekonomalaš harmoniija, ja riikkaidgaskasaš oktasašbarggu ja áddehallama hárrái, ja

mii *váldá vuhtii* ahte čuovvovaš mearrádušat leat ráhkaduvvon veahkkálagaid Ovtastuvvan Našuvnnaiguin (ON), ON Biebmo-ja eanadoalloorganisašuvnnain (FAO); ON Oahpahus-, dutkan-ja Kultuvraorganisašuvnnain (UNESCO), Máilmmi Dearvvašvuodaorganisašuvnnain (WHO) ja Interamerihkalaš indiánainstituhtain, mat leat buohkat áššáigullevaš dásis ja guđege organisašuvnna iežas bargosuorggi muittedettiin oassálastán, ja ahte oktasašbarggu lea áigumuš joatkit dan várás ahte ovddidit ja sihkkarastit dáid mearrádušaid ollašuttima, ja

mii lea mearridan dohkkehit muhtun evttohusaid ođadan várás ILO konvenšuvnna nr. 107 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái (1957) dán čoahkkima beaiveortnega 4. čuoggá vuolde, ja

lea mearridan ahte dát evttohusat galget riikkaidgaskasaš konvenšuvnna hámis ođadit ILO konvenšuvnna nr. 107 (1957); eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái

¹ Norga ratifiseren geassemánu 20. beaivvi 1990

mearrida odne, geassemánu 27. beaivvi 1989 čuovvovaš konvenšuvnna man namma lehkos Eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid konvenšuvdna (1989):

I. OASSI. DÁBALAŠ NJUOLGGADUSAT

1. artihkal

1. Dat konvenšuvdna gusto:

a) čearddalaš álbmogiidda mat ellet iešmearrideaddji riikkain ja maid sosiála, kultuvrralaš ja ekonomalaš dilid earuhit sin riikka eará veagadatjoavkkuin, ja maid servodatsaji mearridit ollásii dahje muhtun muddui sin iežaset vierut ja árbevirolaš kultuvra, dahje sierra lágat dahje njuolggadusat.

b) álbmogiidda iešmearrideaddji riikkain mat adnojuvvojit eamiálbmogin dan dihte go dát álbmogat leat sin mañisboahhtit geat ásse riikkas dahje dan guovllus masa riika gulla, go guovlu váldojuvvui dahje koloniserejuvvui dahje dálá riikkarájit ásahuvvojedje, ja geat juridihkalaš servodatsajisteaset beroškeahhtá leat ollásit dahje muhtin muddui seailluhan iežaset sosiála, ekonomalaš, kultuvrralaš ja politihkalaš ásahusaid.

2. Go mearriduvvo, guđiide álbmogiidda dan konvenšuvnna mearrádusat galget gustot, de adnojuvvo vuđolaš eaktun, atnágo álbmot ieš iežas eamiálbmogin dahje čearddalaš álbmogin.

3. Dán konvenšuvnna geavahuvvon tearbma «álbmot» ii galgga ipmirduvvot váikkuhit daid vuoigatvuodaid mat leat čadnon doahpaga geavaheapmái muđui álbmotrievttis.

2. artihkal

1. Ráđdehusain lea ovddasvástádus fuolahit veahkkálagaid daiguin álbmogiiguin maidda dat gusket, koordinerejuvvon ja systemáhtalaš doaimmaid suodjalit dáid álbmogiid vuoigatvuodaid ja dáhkidit sin oppalašvuoda.

2. Dákkár doaimmaide gullá:

a) Sihkkarastit dáid álbmogiid lahtuide seamma dási vuoigatvuodaid ja vejolašvuodaid go maid riikka lágat ja lánkanjuolggadusat addet seamma riikka eará lahtuide;

b) bargat ollasuhttit dáid álbmogiid sosiála, ekonomalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid, vuhtiiválddidettin sin sosiála ja kultuvrralaš iešvuodadovddu, sin vieruid ja árbevieruid, ja sin ásahusaid.

c) veahkehit dáid álbmogiid lahtuid jávkadit vejolaš sosiálaekonomalaš erohusaid eamiálbmogiid ja riikka eará veagadaga gaskka, vuhtiiválddidettiin sin sávaldagaid ja eallinvuogi

3. artihkal

1. Eamiálbmogat ja čearddalaš álbmogat galget beassat ollislaččat návddašit buot olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđo friddjavuodaid ráddjehusaid ja vealaheami haga. Konvenšuvnna mearrádusat galget ollašuvvat ovttaláhkái dáid álbmogiid dievdoolbmuid ja nissonolbmuid guovdu.

2. Dáid álbmogiid olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđo friddjavuodaid, ja daid vuoigatvuodaid mat leat dan konvenšuvnna namahuvvon, ii galgga rihkkut makkárge bággeimiin dahje fápmogeavahemiin.

4. artihkal

1. Galget biddjot johtui earenoamáš doaimmat mat ulbmillaš vuogi mielde gáhttejit dáid álbmogiid ovttaskasolbmuid, ášahusaid, opmodaga, barggu, kultuvrra ja birrasa.

2. Dát earenoamáš doaimmat eai galgga leat vuostálagaid sávaldagaiguin maid dát álbmot lea ieš bággekeahhtá ovdanbuktán.

3. Dákkár earenoamáš doaimmat eai galgga mange láhkái hehttet dábálaš riikkalahtu vuoigatvuodaid ollašuvvama.

5. artihkal

Go dán konvenšuvnna mearrádusat doaimmahuvvojit, de galgá

a) doahttalit ja gáhttet dáid álbmogiid sosiála, kultuvrralaš, oskku ja vuoiŋŋalaš árvvuid ja vieruid, ja dohkálaččat váldit vuhtii daid váttuid maid sii joavkun ja ovttaskasolmmožin deaividit;

b) gudnejahttit dáid álbmogiid árvvuid, vieruid ja ášahusaid oppalašvuoda;

c) ovttasrádiid ja veahkkálagaid dáiguin álbmogiiguin bidjat johtui doaimmaid maid ulbmilin lea ráddjet dáid álbmogiid váttisvuodaid, maid deaividit go eallin- ja bargodilálašvuodát rivdet.

6. artihkal

1. Dán konvenšuvnna mearrádusaid doaimmahettiin galget ráddehusat:

a) ráđđádallat dáiguin álbmogiiguin heivvolaš ortnegiid bokte ja earenoamážit sin ovddasteaddji ášahusaid bokte, go leat áigumin addit lágaid dahje ášahit hálddašánvugiid, mat sáhttet guoskat dáidda álbmogiidda njuolga;

b) ášahit dáidda álbmogiidda unnimustá seamma buriid vejolašvuodaid go riikka eará veagadatjoavkkuide váldit oasi buot dásiid mearridandoaimmain álbmotválljen ášahusain,

hálddahusorgánain ja eará orgánain maid ovddasvástádussii gullet dakkár politihkka ja prográmmat mat gusket dáidda álbmogiidda;

c) áсахit vejolašvuodáid daid álbmogiid iežaset ásahasaid ja álgagiid ollislaš ovddideapmái ja dárbbu mielde juolludit váriid dán várás.

2. Ráddádallamat dán konvenšuvnna doaimmaheami várás galget dáhpáhuvvat buriin áigumušain, dakkár hámis mii heive dilálašvuodaide ja dainna mielain ahte joksojuvvo ovttamielalašvuolta dahje dohkkeheapmi evttohuvvon doaibmabijuid hárrái.

7. artihkal

1. Dáin álbmogiin galgá leat vuoigatvuolta mearridit vuoruheami dan ovdáneamis mii guoská sin eallimii, oskui, ásahasaid, vuoigatlaš birgenláhkái ja eatnamiidda main sii orrot dahje maid sii eará láhkái geavahit, ja vuoigatvuolta nu guhkás go vejolaš jodihit iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Dása lassin sii galget beassat mielde ráhkadit, ollašuhttit ja árvoštallat dakkár riikkaviidosaš ja regionála ovddidanáigumušaid ja -prográmmaid mat sáhttet guoskat njuolga sidjide.

2. Dáid álbmogiid eallin- ja bargodili galgá buoridit ja dearvvašvuoda- ja oahppodási alidit singuin veahkkálagaid ja ovttasráđiid, ja dakkár doaimmat galget vuoruhuvvot dáid álbmogiid orrunguovlluid oktasaš ekonomalaš ovddidanplánain. Dáid guovlluid earenoamáš ovddidanprošeavttat galget čađahuvvot nu ahte dovnot namahuvvon ovdáneapmái.

3. Ráddehusat galget sihkkarastit, ahte jurddašuvvon ovddidandoaimmaid vejolaš sosiála, vuoigatlaš, kultuvrralaš ja birasváikkuhusat dutkojuvvojit veahkkálagaid ja ovttasráđiid dáiguin álbmogiiguin álo go dat lea relevánta. Dáid dutkamiid bohtosat galget leat deháleamos vuodđun go mearriduvvo daid doaimmaid ollašuhttima hárrái.

4. Ráddehusat galget álggahit birrasa suodjalan- ja seailuhandoaimmaid dáid álbmogiid orrunguovlluin singuin veahkkálagaid.

8. artihkal

1. Go riikka lágat ja lánkanjuolggadusat doaimmahuvvojit dáid álbmogiid ektui, de galgá sin dábiid dahje árbevirolaš riektedilálašvuoda dohkálaččat váldit vuhtii.

2. Dain álbmogiin galgá leat vuoigatvuolta seailuhit iežaset dábiid ja ásahasaid dan muddui go dat eai leat vuostálagaid riikka iežas lánkaortnegiin ja riikkaidgaskasaččat dovddastuvvon olmmošvuoigatvuodaiguin. Dárbbu mielde galget ásahuvvot meannudanvuogit čoavdit daid sierramielalašvuodaid mat čuvvot dán vuodđojurdaga ollašuhttimis.

3. Dán artihkkala 1. ja 2. čuoggát eai galgga eastit dáid álbmogiid lahtuid geavaheames buot riikkalahtuide gullevaš vuoigatvuodaid dahje váldimis badjelasaset dakkár geatnegasvuodaid.

9. artihkal

1. Dan muddui go riikkaid lánkaortnet ja riikkaidgaskasaččat dovddastuvvon olmmošvuoigatvuodát diktet, galgá dáid álbmogiid lahtuid lahkarihkumušaid giedahallamis

vuhtii váldit dáid álbmogiid iežaset meannudanvugiid áššiin main sin lahtut leat rihkkumušaid dahkan.

2. Eiseválddit ja duopmostuolut galget dákkár áššiid giedahallamis váldit vuhtii dáid álbmogiid árbevirolaš ránggástanvugiid.

10. artihkal

1. Go dáid álbmogiid lahtuide mearriduvvojit ránggáštusat dábálaš láhkaortnega mielde, de galgá sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrra iešvuodaid váldit vuhtii.

2. Gálget vuosttažettiin válljejuvvot eará ránggástanvuogit go giddagas dalle go ránggáštus mearriduvvo.

11. artihkal

Earret dakkar oktavuoda in mat laga mielde gusket buot olbmuide riikkas, de eai galgga gáibiduvvot makkárga bálkkálaš dahje bálkkáhis bággobálvalusat dáid álbmogiid lahtuin ja dakkár gáibideapmi galgá leat ránggáštusvuložin

12. artihkal

Dat álbmogat galget suodjaluvvot vuoigatvuođarihkkumušaid vuostá ja atnit vejolašvuođa čuoččaldahttit áššiid duopmostuoluid ovdii ovttaskasolmmožin dahje ovddasteaddji orgánaideaset bokte suodjalan dihte vuoigatvuođaideaset beaktilis láhkái. Galga fuolahuvvot ahte dáid álbmogiid lahtut sáhttet ipmirdit áššáemeannudeami ja ieža ipmirduvvot duopmostuolu ovddas ja eará vuoigatvuođaid čielggadeami oktavuoda in, dárbbu mielde dulkka dahje eará heivvolaš gaskaoami bokte.

II OASSI. EANANVUOIGATVUODAT

13. artihkal

Konvenšuvnna dán oasi doaimmahettiin galget ráđdehusat doahttalit dáid álbmogiid earenoamáš gaskavuoda eatnamiidda ja/dahje guovlluide [territoriijaide], main sii ássat dahje maid sii muđui geavahit, ja dan mearkkašumi mii dain lea sin kultuvrii ja vuoigálaš árvvuide, ja earenoamážit dán gaskavuoda kollektiivvalaš beliid.

2. Sániin «eatnamat» oaivvilduvvojit 15. ja 16. artihkkaliin territoriijat, mat leat olles birrasast guovlluin gos dat álbmogat ássat dahje maid dat muđui geavahit.

14. artihkal

1. Dáid álbmogiid vuoigatvuohta oamastit ja hálddašit eatnamiid main sii árbevieru mielde ássat, galgá dohkkehuvvot. Go dilálašvuohta dan gáibida, de galget doaimmaid bokte maidái sihkkarastit dáid álbmogiid vuoigatvuođa geavahit eatnamiid gos sii eai ása iehčaneaset muhto maid sii leat árbevieru mielde geavahan birgejupmái ja árbevirolaš doaimmaide. Dán dáfus galgá earenoamážit váldit vuhtii johti álbmogiid ja johtaleaddji eanandolliid dilálašvuođaid.

2. Ráđdehusat galget dárbbu mielde bidjat johtui doaimmaid dan váras ahte identifiseret eatnamiid gos dát álbmogat árbevieru mielde ássat, ja dáhkidit ahte sin vuoigatvuohta oamastit ja hálddašit eatnamiid suodjaluvvo beaktilit.

3. Riikkaid lánkaortnega olis gálga ásahtit heivvolaš doaibmanvuogi mainna dáid álbmogiid eanangáibádusat čovdojit.

15. artihkal

1. Dáid álbmogiid vuoigatvuodaid iežaset eatnamiid luondduriggodagaide galgá earenoamžiit sihkkarastit. Dáidda vuoigatvuodaide gullet dáid álbmogiid vuoigatvuodat leat osolažžen dáid luondduriggodagaid geavaheamis, hálddašeamis ja suodjaleamis.

2. Dakkár dilálašvuodas main stáhta várre alccesis oamastanvuoigatvuoda minerála- dahje eatnanvuolaš riggodagaide dahje vuoigatvuoda eatnamiid eará luondduriggodagaide, galget ráđdehusat ásahtit dahje doalahit meannudanvugiid maid mielde dat sáhttet ráđdádallat dáid álbmogiiguin oažžun dihte čielggasin vaháguvvojit go sin beroštumit, ja man muddui, ovdalgo biddjojuvvo johtui, dahje addojuvvo lohpi makkárga luondduriggodagaid ohcan- dahje ávkástallanprográmmii dáid álbmogiid eatnamiin. Go lea vejolaš galget dat álbmogat beassat osolažžan dákkár doaimmaid ávkkiš, ja sidjiide gullá govttolaš buhtadas juohkelágán vahágis maid sii gillájit dákkár doaimmaid geažil.

16. artihkal

1. Daid spiehkastagaiguin mat leat namuhuvvon dán artihkkala čuovvovaš čuoggáin ii oaččo dáid álbmogiid sirdit eret iežaset ássaneatnamiin.

2. Go dáid álbmogiid sirdin adnojuvvo vealtameahtun spiehkastatdoaibman, sáhtta sirdiheapmi doaimmahit duššefal dalle, go dat álbmogat leat ožžon vuđolaš dieđu sirdima sivain ja leat dasa bákku haga miehtan. Juos miehtama ii leat vejolaš oažžut, sáhtta sirdiheapmi doaimmahuvvot duššefal daid meannudanvugiid mielde maid riikka lágat ja lánkanjuolggadusat mearridit ja go leat čadahuvvon áigejuovdilis almmolaš gulaskuddamat main dáhkiduvvo dáidda álbmogiidda duohta ovddasteapmi.

3. Go lea vejolaš, galgá dáidda álbmogiidda dáhkidit vuoigatvuoda máhccat árbevirolaš eatnamiiddaseaset dalán go sirdiheapmi sivat eai leat šat fámus.

4. Juos máhccan ii leat vejolaš, galgá soahpamuša mielde dahje juos ii leat soahpamuš de áššáigullelaš meannudanvugiid mielde addit dáidda álbmogiidda sadjái eatnamiid mat kvalitehta ja juridihkalaš saji dáfus leat uhcimustá seamma buorit go sin ovdeš eatnamat. Dát eatnamat galget heivet sin dálá dárbbuide ja boahtteáiggi ovdáneapmái. Jus dát álbmogat baicca háliidit buhtadusa ruhtan dahje gálvun, dat galget oažžut dákkár buhtadusa govttolaš dáhkádušsaiguin.

5. Dáinna lágiin sirdojuvvon ovttaskasolbmot galget oažžut dievas buhtadusa buot massimiid ja vaháigiid ovddas maid sirdin lea dagahan.

17. artihkal

1. Galgá doahttalit daid meánnudanvugiid maid dát álbmogat leat ásahan sirdin várás eananvuoigatvuođaid iežaset lahtuid gaskka.
2. Dáiguin álbmogiiguin galgá ráđđádallat álo go sin rievttálaš vuoigatvuohta luobahit eananvuoigatvuođaid dahje eará ládje sirdit vuoigatvuođaid iežaset servodaga olggobeallái árvvoštallojuvvo.
3. Galgá sihkkarastit ahte ovttaskasolbmot geat eai gula dáidda álbmogiidda, eai galgga sáhttit ávkkástallat sin vieruid dahje láhkadiehtemeahttunvuođa oažžut alcceseaset dáid álbmogiid eatnamiidda oamastan-, hálddašan- ja geavahanvuoigatvuođa.

18. artihkal

Láhka galgá mearridit muttágis ránggáštusaid dasa gii lobi haga bahkke dáid álbmogiid eatnamiidda dahje váldá daid iežas geavahussii, ja eiseválddit galget álggahit doaimmaid eastadit dákkár rihkkumušaid.

19. artihkal

Riikkaid eanandoalloprográmmat galget dáhkidit dáidda álbmogiidda seammaadássásaš gieđahallama go riikka eará olbmuide čuovvovaš doaimmaid bokte:

- a) lassieatnamiid fuolaheapmi dáidda álbmogiidda dalle go sin eatnamat eai leat doarvái viidát dábálaš áigáiboahtimi dahje vejolaš olmmošlogu lassáneapmái;
- b) dárbbášlaš váriid juolludeapmi ovddidit eatnamiid mat juo leat dáid álbmogiid hálddus.

III. OASSI. BARGGOLAŠVUOHTA JA BARGOEAVTTUT

20. artihkal

1. Ráđdehusat galget riikka lágaid ja lánkanjuolggadusaid olis ja ráđđálágaid dáiguin álbmogiiguin čađahit sierranas doaimmaid beaktilit suodjalit dáidda álbmogiidda gullelaš bargiid barguiváldima ja sin bargoeavttuid dalle go dábálaš lágat mat gusket bargiide, eai doarvái beaktilit suodjal sin.

2. Ráđdehusat galget buot vejolaš lágiid mielde eastadit buot vealaheami dáid álbmogiid bargiid ja eará bargiid gaskka, earenoamážit dánin áššiin:

a) Barguibeassan, maiddá barguide mat gáibidit fidnomáhtolašvuođa, ja alit bargosadjái beassan ja bargoovdáneapmi;

b) Bálkadássálašvuohta seammaárvosaš barggus;

c) Dálkkasteapmi ja sosiála veahkki, bargodorvvolašvuohta ja bargodearvvašvuođabálvalusat,

servodaga buot oadjodoaimmat ja bargodillái gullelaš eará buorre-uođat ja maiddái orrunvisttit;

d) Searvvanuoigatvuohta ja oasseváldinvuoigatvuohta buot lágalaš fágaorganisašuvdnabargguin ja maiddái vuoigatvuohta dahkat oktasaš bargošiehtadusaid bargoaddiiguin dahje bargoaddiorganisašuvnnaiguin.

3. Dás namuhuvvon doaimmat galget dáhkidit ahte:

a) dáidda álbmogiidda gullelaš bargit, maiddái áigodatbargit, gaskaboddasaš bargit ja johttibargit eanandoalus ja eará bargguin, ja sii geat barget bargiid gaskkustan- dahje láigohanfitnodagain, ožžut seamma suodjaleami go riikkaid lágat ja dábálaš geavat addet seamma suorggi eará bargiide, ja ahte sii ollásit dihtet iežaset vuoigatvuođaid bargoláhkaortnega olis ja daid váidinvjolašvuođaid mat leat geavahas;

b) dáidda álbmogiidda gullelaš bargit eai gárta bargat dakkár diliin mat leat várálaččat dearvvašvuhtii, earenoamážit dakkár dáhpáhusain main geavahuvvojit pestisiiddat (divremirkkot) ja eará mirkkolaš ávdnasat;

c) dáidda álbmogiidda gullelaš bargit eai gárta bákkuvuloš barggahanortnegiidda, daid siste bággobargui ja vealgemáksinbargui;

d) dáidda álbmogiidda gullelaš olmmái- ja nissonbargiide dáhkiduvvojit dásseárvosaš vejolašvuođat ja giedahallan bargoeallimis ja maiddái suodjalus roahcamiid vuostá bargosajiin.

4. Earenoamáš ávvira galgá atnit heivvolaš bargodárkkistanbálvalusaid ásaheamis guovlluin gos dáidda álbmogiidda gullelaš bargit leat bálkábarggus, gozihan várás dan konvenšuvnna dán oasi mearrádusaid ollašuvvama.

IV. OASSI. FIDNOMÁHTTAHUS, DUODJI JA GÁVPOGIID OLGGOBEALE GUOVLLUID EALÁHUSAT

21. artihkal

Dáid álbmogiid lahtuin galget leat unnimustá seamma buorit vejolašvuođat oažžut fidnomáhttáhusa go riikka eará lahtuin..

22. artihkal

1. Galgá ovddidit dáid álbmogiid lahtuid eaktudáhtolaš oasseváldima dábálaš fidnomáhttáhusprográmmaide.

2. Goas ásahuvvon dábálaš fidnomáhttáhusprográmmat eai deavdde dáid álbmogiid earenoamáš dárbbuid, de ráđdehusat galget veahkkálagaid dáid álbmogiiguin ásaht sierra fidnomáhttáhusprográmmaid ja ásaahasaid.

3. Visot sierra fidnomáhttáhusprográmmat galget vuodđuduvvot dáid álbmogiid ekonomalaš, sosiála ja kultuvrra diliide ja geavatlaš dárbbuide. Buot dutkamušat dáid prográmmaid oktavuodas galget dahkkojuvvot veahkkálagaid dáiguin álbmogiiguin, geaiguin galgá ráđđadallat dákkár prográmmaid organiserema ja jodiheami birra. Go lea vejolaš, de dat álbmogat galget sáhttit dađistaga ieža váldit ovddasvástádusa dákkár erenoamáš máhttáhusprográmmaid organiseremis ja jodiheamis, juos sii ieža mearridit nu.

23. artihkal

1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullelaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddái ekonomalaš iešbirgenláhkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigequovdil, de galget ráđđehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

2. Go dat álbmogat sihtet, de galgá addit heivvolaš fágalaš ja ekonomalaš veahki gokko dat lea vejolaš ja dán oktavuodas galgá váldit vuhtii daid álbmogiid árbevirolaš teknologijja ja kultuvraiešvuodaid ja maiddái guhkesáigásaš ja vuoiggalaš ovdáneami dehálašvuoda.

V. OASSI. OADJU JA DEARVVAŠVUOHTA

24. artihkal

Sosiála oadjoortnegat galget dađistaga viiddiduvvot gustot dáid álbmogiidda ja dáid ortnegiid galgá doaimmahit almmá makkárge vealahemiid haga sin vuostá.

25. artihkal

1. Ráđđehusat galget sihkkarastit dáidda álbmogiidda dohkálaš dearvvašvuodabálvalusaid ja háhkat váriid vai dát álbmogat besset iežaset ovddasvástádusain ja bearráigeahčuin ásahit ja fállat dákkár bálvalusaid, vai dát álbmogat ožžot vejolašvuoda návddašit alimus vejolaš rumašlaš ja mentálalaš dearvvašvuoda.

2. Nu guhkás go lea vejolaš, dearvvašvuodabálvalusat galget leat báikkálaččat. Dákkár bálvalusaid galgá hábmet ja hálldašit ovttasráđiid daiguin álbmogiiguin vuhtii válddidettiin sin ekonomalaš, geográfalaš, sosiála ja kultuvrralaš diliid ja maiddai sin árbevirolaš dearvvašvuodafuolahus-, dikšun- ja dálkkodanvugiid.

3. Dearvvašvuodabálvalusat galget vuoruhit báikkálaš dearvvašvuodabargiid oahpaheami ja bálkáheami oktavuodas, ja bargat earenoamážit vuodđo dearvvašvuodabálvalusaiguin seammás go dollojuvvo lagaš oktavuohta eará dási dearvvašvuodabálvalusaiguin.

4. Dákkár dearvvašvuodabálvalusaid lágideami galgá soabahit oktii riikka eará sosiála, ekonomalaš ja kultuvrralaš doaimmaiguin.

VI. OASSI. OAHPAHUS JA DIEHTOJUOHKIN

26. artihkal

Galget čađahuvvot doaimmat sihkkarastin dihte dáid álbmogiid lahtuide unnimustá seamma buriid vejolašvuodaid oažžut oahpahusa buot dásiin go riikka servodagas muduid.

27. artihkal

1. Dáid álbmogiid oahpahasprográmmaid ja –bálvalusaid galgá ovddidit ja ollašuttit singuin veahkkálagaid vai dat prográmmat ja bálvalusat gallehit sin sierranasdárbbuid, ja daidda galget gullat sin historjá, diehtu, teknologiiija, árvosystemat ja maiddái sin sosiála, ekonomalaš, ja kultuvrralaš viggamušat.

2. Ovddasvástideaddji eiseválddit galget dáhkidit dáid álbmogiid lahtuide oahpahusa ja osolašvuoda oahpahasprográmmaid plánemis ja ollašuttimis dainna ulbmiliin ahte dat álbmogat dađistaga sáhttet váldit ain stuorit ovddasvastádusa dáid prográmmaid jodiheamis.

3. Dasa lassin ráđđehusat galget dohkkehit dáid álbmogiid vuoigatvuoda vuodđudit iežaset oahpahasásahusaid ja –bálvalusaid dainna eavttuin ahte dákkar ásahusat devdet unnimus norpmaid maid ovddasvástideaddji eiseválddit leat ráđđálagaid dáiguin álbmogiiguin ráhkadan. Heivvolaš ekonomalaš resurssat galget juolluduvvot dan várás.

28. artihkal

1. Dáid álbmogiid mánáide galgá praktihkalaš vejolašvuodaid mielde addit lohkan- ja čállinoahpahusa sin eatnigillii dahje dan gilli mii eanemus geavahuvvo dan joavkkus masa sii gullet. Juos dat ii leat geavatlaččat vejolaš, de ovddasvástideaddji eiseválddit galget ráđđádallat dáiguin álbmogiiguin dán ulbmila joksandoaimmaid birra.

2. Muttágis doaimmaiguin galgá fuolahit dáidda álbmogiidda vejolašvuoda oahppat geavahit njuovžilit riikka virggálaš giela dahje riikka virggálaš gielain ovttá.

3. Galgá bidjat johtui doaimmaid mat sealluhit ja ovddidit dáid álbmogiid iežaset gielaide ovdáneami ja geavaheami.

29. artihkal

Okta dáid álbmogiid oahpahusa ulbmilin galgá leat oahpahit mánáide dakkár dábálaš dieđuid ja dáidduid maiguin sii bastet doaimmat servodatlahttun dievvasit ja dásseárvvus sihke sin iežaset servodagas ja riikka dásis.

30. artihkal

1. Ráđđehusat galget álggahit doaimmaid mat dáid álbmogiid árbevieruid ja kultuvrra dáfus muttágis láhkái čilgejit sidjiide sin iežaset vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid earenoamážit barggu, ekonomalaš vejolašvuodaid, skuvlejumi ja dearvvašvuoda gažaldagaid, sosiála fálddagaid ja sin vuoigatvuodaid birra dán konvenšuvnna olis.

2. Dárbbu mielde dán galgá doaimmahit girjjálaš jorgalusaiguin ja mediaid bokte dáid álbmogiid iežaset gillii.

31. artihkal

Čuvendoaimmat galget álggahuvvot riikkaservodaga buot surggiin ja dásiin earenoamážit daid gaskkas geain lea eanemus dahkamuš dáiguin álbmogiiguin sihkkun dihte ovdagáttuid mat dain joavkkuin sáhttet leat dáid álbmogiid ektui. Dan várás galgá sihkkarastit ahte historjágirjiin ja eará oahppamateriálas addojuvvo duohta, dárkilis ja vuoiggalaš govva dáid álbmogiid servodagas ja kultuvrras.

VII. OASSI. OKTAVUOĐAT JA OKTAŠBARGU RIIKKARÁJIID RASTÁ

32. artihkal

Rádđehusat galget álggahit heivvolaš doaimmaid ee. riikkaidgaskasaš soahpamušaid bokte álkidahttin várás eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid oktavuođaid ja oktasašbarggu riikkarájiid rastá, daid gaskkas ekonomalaš, sosiála, kultuvralaš, vuoigŋalaš ja birrasii guoski doaimmaid.

VIII. OASSI. HÁLDDAHUS

33. artihkal

1. Eiseváldi gean ovddasvástádussii dán konvenšuvnna áššit gullet, galgá sihkkarastit ahte gávdnojit doaimmahagat ja eará muttágis ásašusat jodihan várás prográmmaid mat gusket dáidda álbmogiidda, ja ahte dain leat doarvái várit dohkálaččat dikšut daidda addojuvvon doaimmaid.

2. Dáidda doaimmaide galget gullat:

a) dán konvenšuvnna mearrádusaid plánen, oktiiheiveheapmi, ollašuttin ja árvoštallan ovttasráđiid dáiguin álbmogiiguin;

b) ovddasvástideaddji eiseválddiide árvalit láhkaevttohusaid- ja eará doaimmaid ja maiddái doaimmaid ollašuttima goziheapmi veahkkálagaid dáiguin álbmogiiguin.

IX. OASSI. DÁBALAŠ MEARRÁDUSAT

34. artihkal

Daid doaimmaid sisdoallu ja viidodat mat álggahuvvojit dán konvenšuvnna ollašuttima várás, galget meroštallojuvvot dávgasit iešguđetge riikka earenoamáš dilálašvuodaid vuhtii válddidettiin.

35. artihkal

Dán konvenšuvnna mearrádusaid doaimmaheapmi ii oaččo goaridit dáid álbmogiid vuoigatvuodaid iige buorrevuodaid maid vuodđun leat eará konvenšuvnna ja rávvehusat, riikkaidgaskasaš soahpamušat, šiehtadusat dahje riikkaid siskkáldas lágat, njuolggadusat, vierut dahje šiehtadusat.

X. OASSI. LOAHPALAŠ MEÁRRÁDUSAT

36. artihkal

Dát konvenšuvdna divvu jagi 1957 Konvenšuvnna eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra.

37. artihkal

Dan konvenšuvnna formála dohkkeheamit [ratifiseremat] galget almmuhuvvot Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahaga válđojođiheaddjái registrerema várás.

38. artihkal

1. Dat konvenšuvdna čatná dušše daid Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna lahttoriikkaid maid dohkkeheami valdojođiheaddji lea registreren.

2. Konvenšuvdna bohtá fápmui guoktenuppelohkái mánu maŋŋil dan beaivvi go válđojođiheaddji lea registreren guovtti lahtu dohkkeheami [ratifiserema].

3. Ovdalis namuhuvvon beaivvi maŋŋil bohtá konvenšuvdna fápmui guđege lahtu guovdu guoktenuppelohkai manu maŋŋil dan beaivvi goas lahtu dohkkeheapmi lea registrerejuvvon.

39. artihkal

1. Lahttu mii lea dohkkehan dán konvenšuvnna, sahtá cealkit dan eret logi jagi maŋŋil dan beaivvi goas konvenšuvdna lea bohtán fápmui, eretcealkinalmmuhusa bokte Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahaga válđojođiheaddjái registrerema várás. Eretcealkin ii boađe fápmui ovdal go jagi maŋŋil dan beaivvi goas eretcealkin lea registrerejuvvon.

2. Iešguhtege lahttoriika mii lea dán konvenšuvnna dohkkehan iige geavat iežas eretcealkinvuoigatvuoda jagi siste ovdalis namuhuvvon logi jagi áigodaga maŋŋil, lea čadnojuvvon doahttalit konvenšuvnna čuovvovaš logi jagi, ja dat sahtá cealkit dán konvenšuvnna eret easka iesguđege logi jagi áigodaga loahpas daid eavttuid mielde mat leat čilgejuvvon dán artihkkalis.

40. artihkal

1. Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahaga válđojođiheaddji galgá almmuhit buot Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna lahttoriikkaide buot dohkkehemiid ja eretcealkimiid maid organisašuvnna lahttoriikkat leat sutnje dieđihan.

2. Go váldojodiheaddji almmuha organisašuvnna lahttoriikkaide ahte son lea registreren nuppi dohkkeheami [ratifiserema] mii sutnje lea sáddejuvvon, de son galgá cuiget lahtuide beaivemeari goas konvenšuvdna boahtá fápmui.

41. artihkal

Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahaga váldojodiheaddji galgá Ovtastuvvan Našuvnnaid vuodđudangirjji 102. artihkkala mielde almmuhit Ovtastuvvan Našuvnnaid váldočállái dievas dieđuid buot dohkkehemiin ja eretcealkimiin maid son lea ovddit artihkkaliid mearrádusaid mielde registreren.

42. artihkal

Riikkaidgaskasaš bargodoaimmahaga hálddahusráđđi (stivra) galgá, dalle go oaidná dárbblašlážžan, buktit Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna váldočoahkkimii raportta dán konvenšuvnna doaibmamis ja dutkat, leago sávahahtti bidjat konfereansa aššelistui gažaldaga olles konvenšuvnna dahje dan osiid rievdadeamis.

43. artihkal

1. Juos konfereansa dohkkeha ođđa konvenšuvnna mii rievdata dán konvenšuvnna ollásit dahje dan osiid, de šaddos ná, juos ođđa konvenšuvdna ii mearrit eará láhkái:

a) go lahtturiika dohkkeha ođđa rievdaduvvon konvenšuvnna, de dat ipso jure [automáhtalaččat] ja gaskkahaga maddái cealká eret dán konvenšuvnna beroškeahá 39. artihkkala eavttuin, juos ja go ođđa rievdaduvvon konvenšuvdna lea bohtán fápmui;

b) lahttoriikkat eai sáhte dohkkehit [ratifiseret] dán konvenšuvnna šat dan beavvi maŋgil goas ođđa rievdaduvvon konvenšuvdna boahtá fápmui.

2. Dát konvensuvdna galgá goitge bissut fámus dalá hámistis ja dála sisdoaluinis buot daid lahtuid guovdu mat leat dohkkehan dán, muhto eai leat dohkkehan rievdaduvvon konvenšuvnna.

44. artihkal

Dan konvenšuvnna engelas– ja fránskkagiel teavsttat leaba guktot seamma doallevaččat.